

MILSTOLPEN

Österåkers Hembygdsförening

Nr. 1 – Mars 2025

Ordföranden har ordet

Ingela Gardner

Tiden går fort och i morgon är det vårdagjämning. Det går redan att se dag för dag att det blir ljusare och jag har redan hittat utslagna blåsippor i Engelskaparken vid Rydboholms slott. En park där vi hoppas kunna göra en vandring för föreningsmedlemmar under våren. Parken har under det senaste året genomgått en omfattande upprustning. De gamla stigarna som bitvis varit svåra att ta sig fram på har återställts till bekväma promenadvägar och parken rensas för fullt på sly så att de stora gamla träden framträder tydligt. Flera monument och gamla byggnader har rustats upp så det finns många intressanta miljöer att besöka. Och så är det en väldigt fin promenad till stor del längs Kyrkviken. Jag hoppas att det blir stor uppslutning till denna vandring. Vandrigen kommer att ledas av Lennart Lenke, som genom åren forskat mycket på Östra Ryd. Vi återkommer med datum senare.

Lennart deltog för övrigt på föreningens årsmöte nu i mars och berättade efter mötet om Rydbo mellan skyltarna. Jag hade lite skämtsamt kompletterat titeln med orden "Den okända? kommundelen" men det visade sig faktiskt att nästa alla hade varit i Rydbo någon gång. Det känns ju bra att i varje fall föreningens medlemmar vet något om Rydbo åtminstone någon gång. I det politiska livet

har jag inte riktigt upplevt samma besöksfrekvens. Lennart lämnade efter sitt föredrag också över en bok som han skrivit med titeln Livet som handelsman. Historien om lanthandeln i Östra Ryd. Den finns nu i föreningens bibliotek i Vita huset. Vi tackar och bockar.

Årsmötet var för övrigt lugnt och styrelsen omvaldes utom Jan Skaring och Marie-Louise Brännfors som önskat bli entledigade. Ett nyval gjordes och styrelsen fick därutöver i uppdrag att försöka hitta en nionde ledamot. Styrelsen presenteras på annan plats i Milstolpen.

Styrelsen har lagt fram ett program till aktiviteter under året men ännu inte bestämt datum för dessa så vi ber därför alla medlemmar att då och då titta in på hemsidan och Facebook för där kommer vi att informera om våra aktiviteter. Närmast på tur står dock en filmvisning. Det blir den 25 april på eftermiddagen då föreningens medlemmar kommer att kunna se filmen Från slott till koja och en och annan kyrka däremellan. Föreningen sponsrar med hyran av bion och en mindre avgift kommer att tas ut för biljetterna. Biljettintäkterna kommer sedan att oavkortat gå till biografen Facklan för att stötta deras fortsatta verksamhet. Vi tycker att Österåker behöver sin bio. Och på Valborg ses vi i Ekbacken för att hälsa våren välkommen.

Glada vårhälsningar

Ingela

Dagsverk torpet Smattran under Hjälnsättra gård

Torpet har sin begynnelse enligt en husförhörlängd från början av 1700-talet då den förste torparen som är kyrkbokförd där fram till 1735 och hette Johan Larsson, med sin hustru Kerstin Jansdotter.

Sedan var det 14 torparfamiljer efter honom, varav den 11:e torparen var en ungkarl. Han brukade torpet knappt ett år. Torparna hade som uppgift att utföra sina "dagsverke" som arrendeersättning för det torp han bodde i och brukade för sig och sin familjs försörjning. Även hustrun deltog i arbete, oftast som "mjölkerska" vilket skulle ske tre gånger per dygn. Detta var vid de större gårdarna med stor djurbesättning ett mycket tungt och slitsamt arbete. Hustrun och de äldre barnen fick även hjälpa till vid foderbärgning och andra krävande arbetsuppgifter på hemmanet. Mellan dessa förpliktelser, så hade de även sitt "eget" lilla torp/jordbruk att ta hand om. Där kunde det i bästa fall finnas en ko eller två, en gris, några höns. Kanske en ox som dragare, beroende på torpets storlek och areal. Utöver de dagsverk som var förpliktiga, så kunde husbonden "buda" om extra dagsverk. Vilket då påverkade de egna sysslorna som "måste" utföras på torpet. Men eftersom de extra dagsverken oftast innebar ett kontant tillskott, var det svårt att neka till dem. Det medförde ofta att de egna sysslorna då fick utföras nattetid, eftersom dagsverken var från tidig morgon till många sena eftermiddagar eller kvällar. För oss i nutid är det svårt att förstå hur livet som torpare kunde vara. Det var en stor skillnad mellan att vara torpare och att bara vara en backstugusittare. Om det får vi återkomma i ett senare nummer av Milstolpen. Det sista torparparet på Smattran var Gustaf Engelbrekt Eriksson

1878 – 1975 och hans hustru Ada Wilhelmina 1884 – 1968, född Svensson. Engelbrekt tog över driften av torpet Smattran, efter faderns bortgång 1893, då endast 15 år gammal. Engelbrekt och Ada tjänade som torpare fram till 1945 då begreppet torpare ändrades till arrendator och dagsverk som ersättningen övergick mot kontant timavlöning.

Engelbrekt och Ada bodde kvar på torpet Smattran fram till 1966 då de flyttade till Åkersberga äldreboende Langen som låg vid korsningen Sockenvägen och Össebyvägen. Torpet Smattran har genom sina mer än 300 år genomgått en sparsam förändring. Detta ger oss en överskådlig blick, hur en torpmiljö såg ut med sin stuga och sitt/ sina fähus. Det som har förändrats genom åren är förmodligen att det har tillbyggts med ekonomibyggnad samt vedbod, gäststuga och att själva torpstugan har fått några sparsamma till- och ombyggnader.

Man får en unik överblick över detta torp när man passerar förbi på Lv 276 norrut strax före samhället Åsättra. Idag är torpet Smattran en permanent boplatz.

För de som finner dagsverkstorp och torpare i Österåkers kommun som ett intressant ämne kan vi rekommendera ett besök på Österåkers Biblioteks läsesal. Där finns tio (10) pärmar med cirka 7 - 10 dagsverkstorp i vardera pärmen.

Torp-inventeringen startade i början av 1980-talet av Österåkers hembygd och fornminnesförenings då nybildade torpgrupp samt övriga medarbetare. I pärmarna finns torp, kartor, familjemedlemmar, (fotografier i sparsam upplaga) och mycket övrig information. Det omskrivna torpet Smattran finns i pärm nr 3 i bibliotekets läsesal i hyllan Roslagssamlingar. Finns även på

hembygdsföreningens hemsida. I sökruta, Torp i Österåkers kommun. Ett ämne att rekommendera, som lätt ger mersmak!

Torpgruppen. Österåkers hembygd och fornminnesförening.

Sista torparparet på Smattran 1960.

Från slott till koja och en och annan kyrka däremellan – Roger Perssons nya film.

Den 25/4 är det dags för ÖHF:s medlemmar att bänka sig i Facklans salong. Håll utskick på Milstolpen där du har möjlighet att boka din biljett.

Årsmöte i Österåkers hembygd- och fornminnesförening 2025-03-16

Årsmötet hölls i Vita huset och 24 medlemmar närvarade. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för det gångna verksamhetsåret och till ny styrelse valdes:

Ingela Gardner, ordför. t o m VH 2025

Eva Holmqvist Sundman, t o m VH 2026

Björn Pålhammar, t o m VH 2026

Lars Odlén, t o m VH 2026

Roger Persson, t o m VH 2026

Lars Forsling, t o m VH 2025

Anita Sundborger, t o m VH 2025

Per Lindberg, t o m VH 2025

Vakant, t o m VH 2026

Efter årsmötet serverades fika och Lennart Lenke höll ett mycket intressant och underhållande föredrag om Rydbo, den glömda kommundelen. Här med sin bok *Livet som handelsman*.

Lennart Lenke, Björn Pålhammar och Ingela Gardner.

Anita Sundborger

**ÖSTERÅKERS HEMBYGDS- OCH
FORNMINNESFÖRENING**

Centralvägen 55 184 32 ÅKERSBERGA
Telefon: 076 – 948 95 20
Bankgiro 5632-8511
mail@milstolpen.org
Webbplats: www.milstolpen.org
Facebook: @osterakershembygdsforening
Instagram: [osterakers_hembygdsforening](#)

KRYPTOLÖSNING NR: 36

#S	7A	#B	2Y	#K	2Y	#R	#K	#A	#N											
#M	10I	#S	#S	10I	11O	#N	#S	12H	13U	#S										
14G	11O	15D	X	#A	#K	13U	#S	16T	10I	#K										
17L	13U	18F	16T	17L	19E	15D	#N	10I	#N	14G										
#B	2Y	14G	14G	15D	X	1	8	7	8											
#N	2Y	#R	19E	#N	11O	20V	19E	#R	#A	15D	X	2	0	2	4					
#S	16T	19E	#N	#B	13U	#M	17L	10I	#N	14G	#A	#R								

4

Vi behöver din e-postadress

Anita Sundborger